

Finansdepartementet
Enheten för EU:s ekonomiska politik
Anders Wahlberg

2025-10-10

Svenskt Näringslivs initiala synpunkter på förordningen om inrättandet av en europeisk konkurrenskraftsfond

1. Generella överväganden

Europa står inför en värld som genomgår dramatiska förändringar, där världshandeln utmanas av protektionistiska strömningar, geopolitiska risker dominerar och den tekniska förändringen accelererar. En värld där etablerade affärsmodeller utmanas och där vissa viktiga ekonomiska beroenden förvandlas till säkerhetsrisker.

Det är mot denna bakgrund som EU-kommissionens förslag till en europeisk konkurrenskraftsfond (nedan benämnd KKF) ska ses. Fonden syftar till att, huvudsakligen genom EU-budgeten, kunna samla och rikta finansiering av projekt inom **strategiska teknikområden** och därigenom öka **EU:s konkurrenskraft** och samtidigt minska **skadliga beroenden**.

I EU-kommissionens diagnos, som utgör grunden för förslaget, kopplas bristande kapacitet inom ny teknik i EU (dvs. FoU, kommersialisering, produktion, tillämpning), eftersläpande innovation och produktivitet samman. Enligt den rapport som Mario Draghi levererat till EU-kommissionen importerar vi över 80 % av vår digitala teknik och endast fyra av världens 50 största teknikföretag är europeiska.

I och med detta väcks frågan återigen om balansgången mellan att å ena sidan öka Europas självförsörjning genom olika typer av marknadsinterventioner, och å andra sidan minimera snedvridningar på marknaden som sådana interventioner kan leda till. Denna balansgång är viktig, då priset för en ökad grad av självförsörjning kan bli mindre av innovation och ekonomisk dynamik vilket kan hämma EU:s **produktivitet**.

Öppna och konkurrensutsatta marknader bör fortsatt vara huvudspåret för att uppnå den tillväxt som EU behöver. Handel och konkurrens bidrar till ökad produktivitet genom bland annat större utbud och tillgång till insatsvaror, teknikspridning och kunskapsöverföring, samt genom en effektiv resursfördelning i ekonomin. I vilken utsträckning nuvarande beroenden av strategiska tekniker (som omfattas av KKF) kan anses skadliga måste således bedömas innan **offentlig finansiering** mobiliseras.

Identifieras skadliga beroenden bör fokus i första hand ligga på att uttömma de möjligheter till diversifiering som finns genom **internationell handel**. I de fall behoven av de utpekade teknikerna inte kan tillgodoses genom diversifiering, bör investeringar främst drivas av **privat kapital**. Politikens uppgift måste vara att förbättra företagsklimatet i EU och på så sätt attrahera privata investeringar, snarare än offentliga investeringar som riskerar att stötta produktion som i grunden inte är konkurrenskraftig.

De strategiska val som lagstiftaren har för att möjliggöra **diversifiering** bort från skadliga beroenden **genom handel** – samtidigt som offentlig finansiering utnyttjas för att främja utvecklingen av **inhemsk kapacitet inom utvalda teknikområden** – måste genomlysas grundligt innan de görs. Detta med särskild hänsyn till behovet av att öka konkurrenskraften och minimera marknadssnedvridningar.

I ett läge där det finns goda och evidensbaserade skäl att dra slutsatsen att det inte i sig skulle vara tillräckligt att förbättra EU:s företagsklimat och diversifiera handeln, och att en mer interventionistisk ansats är påkallad, blir det angeläget att identifiera de minst skadliga alternativen. Fonden måste därför utformas med hänsyn till hur en viss grad av statlig intervention kan utformas för att **maximera säkerhet, främja innovation och samtidigt minimera effektivitetsförluster**.

Det finns ett stort fokus i EU-kommissionens initiativ på industrin, och i synnerhet den som är verksam inom ny teknik. Det i sig är inte fel, men det behövs även andra initiativ för att **stärka andra delar av näringslivet**, som ofta är tätt sammankopplad med industrin. Det gäller inte minst små- och medelstora företag och tjänsteföretag. I Draghi-rapporten påpekades behovet av en bättre fungerande inre marknad beträffande immaterialrättigheter. De hinder som idag finns på grund av bland annat en **bristfälligt harmoniserad upphovsrätt** försvårar för företag i EU att attrahera finansiering och kunna kommersialisera innovationer. Dagens innovationer har nästan alltid digitala moment, vilket gör att det upphovsrättsliga skyddet för datorprogram måste beaktas.

Sist men inte minst – utan att ifrågasätta behovet av utveckling och tillverkning varnar Svenskt Näringsliv för att frågan om **spridningen av avancerad teknik i den europeiska ekonomin**, oaktat om den är framtagen i EU eller upphandlad från internationella handelspartners, riskerar att hamna i skymundan. Ett snävt fokus på utveckling och tillverkning av strategisk teknik kan missa poängen dels att spridning är en lika viktig ingrediens för att lyfta Europas produktivitetstillväxt, dels att vi måste se till de handelsmöjligheter som kommer att finnas även framöver.

2. Fondens utformning

Möjligheter	Risker
• <i>Det huvudsakliga fokuset på konkurrenskraft och att överbrygga välbelagda innovationsgap</i> • <i>Förenkling och effektivisering av de olika programmen för att minska den administrativa bördan för företag som har behov av stöd inom de utpekade områdena</i> • <i>Konsolidering av antalet program och inriktning mot breda forskningsområden</i> • <i>Ambitionen att via en strategisk nämnd involvera näringslivet - förutsatt att det sker på ett strategiskt, transparent och värdekedjefokuserat sätt</i>	• <i>Snedvridningar av den inre marknaden och ineffektiv resursfördelning genom satsningar på kapacitetsutbyggnad där EU inte har komparativa fördelar</i> • <i>Användning av offentliga medel som riskkapital då det kan resultera i oförutsägbara förluster</i> • <i>Europeisk preferens i offentlig upphandling och andra sammanhang</i> • <i>Otillräcklig utvärdering av stödets effekter med avseende på alternativkostnader och resultat</i>

Målsättningen

Syftet med KKF är att samla och rikta finansiering via EU-budgeten för att öka EU:s konkurrenskraft och främja viktiga mål som den gröna och digitala omställningen, innovation, ökad produktivitet och strategiska investeringar. Ambitionen är även att mobilisera privat kapital. Fonden är en del av förslaget till EU:s nya långtidsbudget (2028–2034) och ska ersätta flera befintliga finansieringsinstrument för att skapa en mer strömlinjeformad och effektiv strategi för EU:s ekonomiska framtid.

- Svenskt Näringsliv välkomnar det starka fokuset på konkurrenskraft, innovation och att bygga ett motståndskraftigt EU i förslaget till nästa långtidsbudget för EU. Investeringar i forskning och innovation, ny teknik och säkerhet är avgörande för att bygga ett starkt och motståndskraftigt Europa. Vi uppskattar också ambitionen att förenkla och effektivisera de olika programmen för att minska den administrativa bördan för företag som har behov av stöd inom de utpekade områdena. Att utvärdera stödets effekter med avseende på alternativkostnader och resultat skulle minska risken att medel slösas bort och samtidigt öka legitimiteten i fondens och EU:s ambition. Detta blir ännu mer angeläget med tanke på den föreslagna storleken på fonden.
- Samtidigt finns det betydande risker för att ökad statlig intervention leder till konkurrenssnedvridning på den inre marknaden och ineffektiv resursfördelning, särskilt då åtgärder riktas mot att stödja kapacitetsutbyggnad där Europa idag inte har några komparativa fördelar. Styrningen av KKF måste utformas så att initiativen är relevanta för företag, oavsett storlek och sektor, och fokuserar på att överbrygga välbelagda innovationsgap mot andra länder, i första hand genom satsningar på forskning och utveckling.

KKF:s budget

EU-kommissionens förslag till EU:s långtidsbudget för perioden 2028–2034 är på nästan 2 000 miljarder euro. Även om en exakt summa för KKF inte framgår direkt, väntas finansieringen på drygt 20 procent inklusive forskningsbudgeten, utgöra en betydande andel av budgeten.

- Svenskt Näringsliv menar att investeringar för ökad innovation, produktivitet och resiliens främst bör drivas av privat kapital. För offentliga satsningar krävs underlag som bedömer var utväxlingen är störst, via beslut och finansiering på nationell nivå eller på EU-nivå. Nya satsningar inom ramen för EU:s långtidsbudget bör oaktat ske genom omprioriteringar.

Inriktningen

Fonden föreslås omfatta fyra områden, s.k. **policyfönster**:

1. Ren omställning och fossilfri energi
2. Hälsa, bioteknik, jordbruk och bioekonomi
3. Digitalt ledarskap
4. Motståndskraft, säkerhet, försvarsindustri och rymd

En samlad fond för stöd i olika investeringskeenden: En livscykelstrategi för finansiering av ny teknik inom de fyra identifierade områdena ska innebära att finansieringen anpassas till de olika faserna i en tekniks utveckling, från tidig forskning och utveckling (FoU) och prototypframtagning genom tillväxt och mognadsfaser. Bland stödformerna märks bidrag, upphandling, lån, garantier och finansiella instrument. Instrumentet InvestEU kommer enligt förslaget att utgöra en finansieringskälla för KKF och andra EU-program med garantier om totalt 70 miljarder EUR, med viss öronmärkning för KKF. Den senare ska vidare ha en nära koppling till Ramprogrammet för forskning och innovation (Horisont Europa), och samstämmighet med åtgärder inom Innovationsfonden ska säkerställas.

Medel ur fonden ska kunna fördelas för att tillgodose specifika behov i varje steg, såsom riskkapital för innovationsfasen, tillväxtfinansiering för skalning och potentiellt också finansiering för anpassning eller revitalisering under mognadsfasen. Denna strategiska, etappvisa strategi ska säkerställa att resurser finns tillgängliga för kritiska milstolpar, främja ekosystemutveckling och hantera risker i samband med framväxande tekniker.

- Svenskt Näringsliv instämmer i att EU:s finansieringsmöjligheter är fragmenterade och utspridda över alltför många program och välkomnar därför alla försök att konsolidera antalet program och att de inriktas mot breda forskningsområden med den långsiktiga ambitionen att främja konkurrenskraft. Svenskt Näringsliv vill se en satsning på breda och öppna EU-program där konkurrens och objektiva kriterier som excellens fortsatt bör vara utgångspunkten.
- Svenskt Näringsliv stödjer principen om att inrikta den föreslagna fonden på att just överbrygga innovationsklyftan. Den föreslagna verktygslådan bör utformas med fokus på teknikutvecklingskedjan, inklusive uppskalning, men produktion måste på sikt ske på marknadsmässiga villkor. Vi ställer oss dock kritiska till finansiering vid nedgångar eller revitaliseringar i mognadsfasen. Dessa bör endast finansieras vid särskilda skäl.
- Vi utesluter inte heller att det i vissa fall kan vara motiverat med riskdelning av stora privata projekt med offentliga medel, men då som garantier och lån. Däremot

motsätter vi oss användning av offentliga medel som riskkapital. Att exempelvis EIB eller andra EU-institutioner agerar som riskkapitalister kan leda till ökat risktagande och slöseri med EU-medborgares skattemedel. Vi ser inte fördelarna med att offentliga institutioner investerar som riskkapitalister när lån och garantier kan användas i stället. Vi menar att EU-kommissionen, EIB och andra institutioner och verksamheter (t.ex. Europeiska innovationsrådet) ännu inte kunnat påvisa hur offentligt riskkapital kan främja unionens konkurrenskraft på ett sätt som lån och garantier inte kan. EU-kommissionen menar att offentliga medel har haft en multiplikatoreffekt på privata medel, men man redovisar inte hur väl projekten har presterat och om de offentliga medlen har lett till ökad produktivitet, innovation och/eller konkurrenskraft. Det behövs en mer grundlig analys av hur offentliga medel bidrar till kommissionens målsättningar och unionens välfärd, inte bara om medlen har nått rätt mottagare.

- Ur ett allmänt ekonomiskt perspektiv är Svenskt Näringsliv skeptiskt till införandet av ”europeisk preferens” vid offentlig upphandling och i andra sammanhang. Även om andra alternativ bör användas som utgångspunkt kan det emellertid finnas fall där detta är nödvändigt, särskilt om det föreligger specifika farhågor gällande leveranstrygghet eller ömsesidighet. I så fall bör det användas mycket selektivt.
- I fråga om kopplingen mellan FP10 och KKF menar vi att dessa inte får ses som alternativ, utan som kompletterande i en framtidsinriktad EU-strategi för innovation och tillväxt. Tillsammans kan de ge den skala, flexibilitet och marknadskoppling som Europa behöver.

Styrningen

Styrning av KKF kommer bl.a. att innebära att arbetsprogram inom olika policyområden utarbetas inklusive åtgärder, finansieringsvillkor mm. Kommittéer bestående av medlemsstatsrepresentanter kommer att inrättas med rådgivande eller granskande funktion. En strategisk nämnd med representanter från berörda parter föreslås. Jämfört med styrningen av programmen i nuvarande EU-budget, innebär förslaget till den nya fonden enligt en rapport från Sieps¹ att medlemsstaternas kontroll över antagandet av fondens arbetsprogram minskar avsevärt, men skulle ge berörda parter en mer systematisk rådgivande roll. Samtidigt skulle användningen av oberoende experter för att utvärdera projektförslag begränsas. Sammantaget skulle dessa förändringar enligt rapporten avsevärt öka EU-kommissionens befogenheter i genomförandefasen.

- Svenskt Näringsliv menar att en förutsättning för att dessa satsningar ska ge verklig effekt, resultera i nya produkter som når marknaden samt attrahera investeringar och industrietableringar i Europa, är att styrningen av KKF utformas så att satsningarna är relevanta för näringslivet. Det kräver att näringslivet involveras på ett mycket mer strategiskt, transparent och värdekedjefokuserat sätt än idag. Det återstår att se om den strategiska nämnden uppfyller detta syfte.

Fredrik Sjögren

Björn Wedin

¹ One Fund to Rule Them All: An analysis of the proposed European Competitiveness Fund, Johannes Jarnebring, Sieps, september 2025